

պոս կուղարկել հոգևորականաց փրկարար, որ միտարարութեամբ են նստել, իսկ այժմս փրկարար ճանապարհին կորցնող փրկարարներն ձեռքն է բռնել:

ՊԵՏՐՈՎՍԿԻՅԻՆ. — Նոր կենդանութիւն ստացած այս քաղաքը. հէնց առաջին քաղաք, վատ տպագրութիւն է թողնում մարդու վրայ, որովհետեւ ընդամենն սննդի չորս հարիւր խանութ: Երանցից երեք հարիւրն օգտակարաններն են զինե- վածաւորները են. այդ բանից զմեզ չէ եզրակացնել, թէ ինչպիսի բարոյա- կանութիւն պիտի լինի արեւելիս այս քաղաքում...

Այստեղ կայ երկու եկեղեցի — հայոց և ռուսաց: Ռուսաց եկեղեցին, իւր երկու փառաւոր կաթողիկոսներով, կանգնած է քաղաքի կեդրոնում և աչքի է ընկնում քաղաքի հեռուից: Իւր սեփական գմբեթ- ներով: Իսկ հայոց եկեղեցին, իւր անշուք անաթոլի, ընկած է քաղաքի մի անկիւ- նում, պատերը քոնքրում, երկու փոք- րիկ կաթողիկոսները գոյնը չբացած և մանաթանգիկ զրոյթի մասնաժամ: Քա- նանայի և ժամկոչի քաղաքներն աւե- լի լաւ տպագրութիւն են թողնում նաեւ իւր վրայ՝ քան եկեղեցին: Երկու անգամ գնացի եկեղեցու բազմ, որպէս զի քանանային տեսնեմ, սակայն, երկու անգամին էլ քանանան հիւր էր գնացել մէկին, հին-Պետրոսկովում: Հին-Պետրոսկովին մի գիւղ է, որն այժմ գտնւում է Նոր-Պետրոսկովցիքի վերստ հետա- լուծեան վրայ: Վերջին անգամ, երբ նորից եկեղեցի գնացի, իմ բազմից, քանանան բացակայ էր, ուստի երկու- յան ժամանացութիւն չհղաւ: Զնայելով այդ հանգամանքին, եկեղեցու գեները բացի սուրի և ներս մտաւ. ներսն աւելի վատ տպագրութիւն թողնել իւր տե- քով, քան դրսի թափումը պատերը: Պետրոսկովի միակ ծխատէր հայը Արշէն Մարգարեանը զղարցի երիտասարդ է և ժողովրդից բաւական յարգում: Սա- կայն վերջին ժամանակներս նոյն ժողո- վուրդն սկսել է խեղճ աշուղ նայել իւր քանանային, և շատերը եկեղեցի յա- ճարել չեն ուզենա մ: Պատճառն այն է, որ քանանան երկար տարիներով ծառա- յած տիրացուն հեռացել է պաշտօնից և նրա փոխարէն մի այլ երիտասարդի բերել, որից ոչ միայն ժողովրդի հան- պիտս դասն է գանգատում, այլ և զինե- վածաւորները... Այստեղի հայ համայն- քի թիւն 80 տնից է կազմուած, ո- ռոնք Պոկուսի գնահաշիւ քաղաքներից գաղթած են: Ռուսկայի գնահաշիւ քա-

անցնել կանխապէս զգուշացնելով երե- լաններին, որ լաւ գիտեն. այս անգամ երկուսն էլ հաստատեցին, որ մանգաղի ծայրը քիչ կտալ քաղաքին. ուրեմն էլ կանխած չմնաց, որ անխուս շուրջ պըղ- ծել էր քաղաքը. ուստի քաղաքը, կա- տարարութիւն առնելով ծառի ճղնիկից, կտար-կտար արել ու դուրս թափեցին: Այս գլխով լուրն իսկոյն տարածուեց մի քաղաքում, և ամեն մի պատահող նախադէպ էր թափում գլխին. «Մէ՛թէ չէիր կարող ընծայել ուրիշին, կամ դի- ցուք թէ շուրջ պըղծած էր, միթէ՛ նո- րից չէր կարելի յուսնալ. ո՛վ կըտայ քիչ աշուհառն հագուստ»: Եւ ճիշտ ա- յա այն օրուանից դատապարտուած եմ այսպիսի ցնցոտիների մէջ ապրելու, ո- ռովհետեւ ումից որ խնդրում եմ, միշտ մնում է. թէ «տամ. տանես նորից կտո՛ւր-կտո՛ւր անես»: Յարգելի դատաւոր- ներ, արդեօք այդ բոլորից յետոյ ես ինկացնուր չեմ:

— Ինչպէս երևում է դուք լաւ էք ման գալիս չորս ոտների վրայ, նկատեց դա- տաւորներից մէկը:

— Ինչպէս չէ. պատասխանեց բրահմի- նը ու, ապացուցանելու համար իւր ա- սածը, չորսոտանու պէս մի անգամ պը- տրանց ամբողջ ժողովրդի շուրջը:

Ժողովականները հաղիւ էին կարողանում գաղիւ իրեց ծիծաղը. բայց նախադասը, չարսեմակելով իւր լրջութիւնը, ընդմի- ջեց ասելով.

դաքնեքից բաւական մարդիկ կան, ո- ռոնք եկած են «Մորաի» կոչումով լու- դարանում լողալու: Բժիշկները Պետ- րոսկովի մօտ ծովի ջուրն անհամեմատ բարձր են դասում Բաղրալից՝ առողջապա- հական անասկարից:

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ ԶՈՒԶՈՒՄ

Յուլիսի 16-ին հայ դերասանական խումբը խաղաց «Օտելլո»-ն: Խաղող Զեքուլիսի այդ պիւնն այսպիսի ոտկաւ ոյժերով, այն էլ մասնակցութեամբ միան- զաճախ անփորձ թատերասէրների, կարծում ենք յոյնացիք պէտք է համա- րել գեղարուեստի գլխ: Զեքուլիսի պիւն- ներն այնքան նորոգութիւն ունին և այն- քան լաւ ոյժեր ու պատրաստակաւու- թիւն են պահանջում, որ այդպէս թիւ- թիւ վերաբերուել չի կարելի: Եթէ գե- ռասանական խումբն «Օտելլո»-ն բեմ էր հանել հանդիսականների կրթումը մասի համար, պէտք է գիտենար, որ չէր կարող գոհացնել. եթէ մնացած հաս- րակ դատարարի համար էր այդ ընտ- րութիւնը, պէտք է իմանար, որ այդ հասարակութիւնը դեռ չառ հեռու է «Օտելլո»-ի գաղափարն ըմբռնելուց. իսկ եթէ լաւ եկամուտ ունենալու համար էր, դա էլ ներքին չէր:

Եագօի դերը կատարում էր պ. Յա- ռութիւնեան: Պարոնն աշխատել էր դե- րը սովորել, բայց, ի հարկէ, նրա ոյ- ժերից շատ բարձր է այդ դերը: Պետրոսեանը, որ կատարում էր Օտել- լոյի դերը, նոյնպէս աշուղ չէր. ուր էր այն փոթորիկ, կրակ Օտելլոն, որ գրը- գրուում է, ասանչում, որը խեղճ է հե- ռասանական, բայց կտրիճ հոգով. III տեսարանը, որ տեղի են ունենում նրա հոգեկան բոլոր խաբխափող տան- ջանքները, իրականաբար ձգձախիւրուց պ. Պետրոսեանի խաղում: Դեղինմոնայի դերը կատարում էր, օր. Խիթարեանը. օրիորդի համար դեռ վաղ է այդպիսի պատասխանատու դեր վերցնելը. ճըշ- մարիտ է, նրա մէջ կայ դերասանական տաղանդ, բայց դեռ ոչ այնքան մշա- կուած ու դարգացած, որ կարողանայ տալ Դեղինմոնայի ամբողջական հրաշա- լի պատկերը: Միայն զգուշացնելու համար- ները նոյնպէս զգուշացնել չէին, բացի պ. Արաքսեանից, որ Բրաբանցիի դերն աշուղ կատարեց:

«Մախարադում պրինց»... Այս կե- տակը խաղացին յուլիսի 18-ին: Պ. Ա- րաքսեանը բաւականին գուարճարեց

... Բաւական է. մենք արդէն բաւա- կանաչափ փաստեր ունենք ձեր օգ- րին, բայց մինչև որոշ կարգաւորութիւն կազմելը պէտք է, որ լսենք և միւս ըն- կերներից:

Երկրորդ բրահմինն աչապէս սկսեց. — Մի անգամ, երբ միջ բրահմիններն համար ճաշեկերով էր պատրաստուած և ես էլ հրաշակուած էի, տեղի աչքի ընկնելու համար, կանչեցի սափրիչին և պատուիրեցի երեսու ամիսը. երբ սափրիչն արդէն վերջացրել էր իւր դո- ծը, խնդրեցի կնոջս, որ վարձատրէ, նրա աշխատանքի համար տուով նրան մի պալս *), բայց կինս ինձ չլսեց և վճարեց երկուսը. ես փորձեցի յետ ըս- տանով սափրիչին տուրով պայտը, բայց նա հակառակուեց և չէր տալիս. ես բարկացայ ու սկսեցի հայհոյել՝ թափե- լով մի շարք ամականներ:

«... Լսի՛ր, — դաքնաւ սափրիչին ինձ՝ աւելի զիջող գէմը ընդունելով, — կարելի է քո ան- բաւականութեանը վերջ տալ. իմ մի ա- լելի ստացած պտոյի համար պատրաստ եմ ամիսը ինձից գլուխը, եթէ մի- այն համաձայն ես:

«... Դու ճշմարիտ ես ասում, — համա- ձայնուեցայ ես, — այդ ամիսահիշտ մի- ջոցն է մեր հաշիւը վերջացնելու:

«Կինս արդէն լսել էր մեր խօսակցու- թիւնը և գիտէր, թէ ինչ էր պատրաս-

*) Տեղեկական մանր գրութ

մանուկ հասարակութեանը կօշկակար հանձնի դերում. ասում ենք մանուկ հա- սարակութեան, որովհետեւ այդ օրը մանկական պարերեկույթ էր. անշուշտ- հասանքը խաղամիջոցներն պատում էին և պաշկեցին մօտ 1 ժամ, ներկայացու- մից յետոյ:

«Վերաբերել»... Ռուսաց հեղինակ- ներից ոչ մէկին այնքան կատարելու- թեամբ չի աշխատել դուրս բերել առա- ժողովրդի կանգը, ինչպէս Գոգոլին: Ռուս գրականութիւնը պատուաւոր տեղ տալով նրան, նրա գլուխը գործոցն ի- բարամբ համարում է «Մեռեալ հոգի»-ն ու «Վերաբերել»-ը: Վերջինս կոմե- դիայի կատարելագոյն է համարում իւր մէջ դուրս բերում իրերի յաջորդակա- նութեամբ, իսկ իրեր լարեք ձաղ- կումը՝ «Վերաբերել»-ը մի սպանիչ դը- րուածք է: Խումբն այդ պիւնը խաղում էր յուլիսի 29-ին (առաջին անգամ ճու- չում):

Խելատակովի դերը կատարում էր պ. Արաքսեան, և բաւական աշուղութիւն ու- նեցաւ աշուղ էր մանաւանդ հիւրանո- ցում տեղի ունեցած անաւանում և քաղաքագետի տանը. երբ Խելատակովի կատարում է փոք սիրային սիրազոր- ծութիւնները քաղաքագետի կնոջ ու աղջկայ հետ: Պ. Պետրոսեանը լաւ ներ- կայացրեց քաղաքագետի դերը. նա կա- լողացաւ ցոյց տալ թէ ինչ էր Սկիդո- նիկը, այդ աղէտ, վերուղ, կաշառակեր և բարձր իշխանութիւնը տերի պէս դո- ւրացող պաշտօնեայի տղայ: Տ. տ. Զա- րէլ և Միլիքեան աշուղ դուրս բերին ժամանակակից ոգով կրթուած, բարձր դասակարգի ամեն մի խօսքը հալած իւրի տեղ ընդունող գաւառացի կնոջ թիւթիկով վարք ու բարքը: Պ. Յարու- թիւնեան կատարում էր Օտիւլ ծառայի դերը. ասենք Խիլատակովի ծառայի կա- րող էր կոպիտ և ծոյլ լինել, բայց ոչ երբէք ինչպիսի, որպիսին դուրս էր բերել մի գերակատար: Այս պիւնի մէջ թուրքասէրները նոյնպէս վատ չէին: Թատրոնը լիքն էր ընտիր հաու- րակութեամբ:

«Երկրորդ երիտասարդութիւն».

Ենե՛ք ինչ այդ պիւնն ընտանեկան փո- թորիկների և անբաղգալիեան այն դը- րամանքիցն է, ինչ որ ժողով Օնէի «Գարննացաւ»-ը, Գոտապենկօի «Գեանք»-ը և այլն, միայն այն տարբե- րութեամբ, որ վերջիններս մէջ ընտա- նիքը քաղաքում է և կարծանում ա- մուսնացած կնոջ գէպի իւր կոչումը

տոււմ իւր համար. ուստի աշխատեց շուտով փախչել անից, բայց ես բըւ- նեկով ոյժով նոտացրի գեանի վրայ ու հրամայեցի սափրիչին, որ կատարէ իւր պարտականութիւնը. վերջինս կրկնել շուտաւ ասեմն և ամէկին առնելով մի քանի լողակում ամիսը խեղճ կնոջս գլու- խը. բայց ո՛վ էր ուշադրութիւն կարձ- նողը. աւելի լաւ էի համարում կնոջս գլուխն ամիսը տեսնել, քան ա- նիքս սափրիչին աւելորդ մի պալս տալ: Գինս, զրկուելով իւր գեղեցիկ մարմնից, շատեց շուտով թաղուելու իւր առանձնասենեակում, և վճռել էր այլ ես անից դուրս չգալ: Անդամ ոտքերը վերադարձին պատռակ էր մօրս և, չկարողանալով իրեն դադար, պատմել էր բոլորը. մայրս, հաստատա- լով, վազելով հասաւ տուն և, իմանալով ճշտութեամբ, սկզբում մնացել էր շուտ- րած, բայց յետոյ՝ երբ ուշքի եկաւ, ըս- կեցի իւր հայհոյանքներն ու լուստր- նում էի, լաւ հասկանալով, որ աչք բոլո- րին արժանի էի իմ յիմար վարմունքով: Այս բոլորը ոչինչ եթէ միայն սրանով վերջանար այդ խաղատակութիւնը: Գարնիկ սափրիչը միայն մօրս պատմե- լով չէր բաւականացել, այլ շատ շու- տով տարածել էր ամբողջ քաղաքում. բոլորի կողմից ծաղիկ առաւելայ էի դարձած և աչք էլ բաւական չէր. չար կեղծները մեր այս անմեղ գէպիցն ու-

թիւթիկ կերպով վերաբերուեց, իսկ «Երկրորդ երիտասարդութեան» մէջ տղամարդու նոյն տեսակ վարմունքից: Հեռեկալ խօսքով է ընդգծում հեղինա- կը իւր միտքը. «Երկրպագութեամբ այդպէս են. կամ մարդն է թողնում կնոջը, կամ կինը բաժանում մարդուց», և աշխատում է ցոյց տալ դրա դասն հեռեկալները: Գոտապենկօ պատճառը լաւատարում է հեռեկալ կերպով. «արտ- հատ մարդիկ չեն ուղում տալիս ինչ- պէս օրէնքն է, այլ սիրում են տալիս այնպէս, ինչպէս իրենց զգացմունքներն են թելադրում». այս, զգացմունքները, որոնք իսկապէս միայն լողակաւ տը- պատրութիւններն են՝ մտքի ստուն դա- տողով իւնենք: «Ինչո՞ւ այդ առաջ չէիր մտածում», ասում է հեղինակն ամբող- դութիւն ստեղծող մարդուն իւր կնոջ բերանով, երբ արդէն ամեն բան կոր- ծանուել է, և Գոտապենկօ զգացել է իւր մեծ սխալը: Հեղինակն ամեն կերպ աշ- խատել է ցոյց տալ նման գէպերի վատ հեռեկալները և նրան աշուղուել է այդ:

Վալենտինայի (Գոտապենկօի ամուսնու) դերը կատարում էր օր. Խիթարեան. նա այնքան գիտակցօրէն, խորը թա- փանցած ու զգացումով խաղաց այդ դե- րը, որ հանդիսատեսների աչքերից մի քանի անգամ արտասուք խից. այնտեղ, որ հարկաւոր էր առաքելի կնոջ համ- ար խաղալը ցոյց տալ, իւր որդոց հա- մար ապրել, նրանցով միսթարուել, նա պահում էր իսկապէս վարպետութեամբ իւր վիշապ և նոյն իսկ միւսներին միս- թարել հրեշտակ էր հանդիսանում, իսկ այն տեղերում, ուր բոլոր գայրթով հարկաւոր էր իւր դուռն վիշապ յայտնել մտրուել, միկնոյն ժամանակ և ցոյց տալ սրտի ստացած անբուժելի հարուածն ու առեկոթիւնը՝ նա գրեթէ կատարե- լութեան հասաւ: Հասարակութիւնը մի քանի անգամ բուռն ծափահարութեամբ դուրս կանչեց օրիորդին:

Պ. Պետրոսեանը նոյնպէս աշուղու- թեամբ կատարեց Վալենտինայի ամուս- նու՝ Գոտապենկօ բնաւորութիւն և կամքի ոյժ չունեցող մարդու դերը: Նա կարո- ղացաւ կենդանի պատկերացնել Գոտա- տանութիւնը Արկադիին, որ դեռ «Գեանքը սիրում է, որի մէջ արեւն սկսել է նո- րից եւ դալ, վերսկսուել է նորից երե- տասարդական արեան գրգռութեամբ: Մանա- ւանդ լաւ էր այն տեղ, ուր ընտանիքի հայրն զգում է իւր ձեռով կատարած աւերումը:

Իւր կերպարանք էին տուել աւելի ման- րամանութիւններ աւելացնելով իրենց կողմից, իրը իմ կնոջս անհասարակու- թեան համար եմ, որպէս պատիժ, գը- լուին ամիսը տուել:

«Ի՞նչպիսի հեռեկալ օրը տանս առաջը հաւաքուել էին մեծ զարմութեամբ մար- դիկ և նոյն իսկ հեռեկան ատած էին մի առանակ, որ կնոջս վրան թաղու նստացնելով, պարսեցնեն քաղաքի շուրջը, ինչպէս այդ ընդունուած է եղել նախնի ժամանակներում, իրեն պատիժ ամուս- նական անհասարակութեան համար Գոտապենկօն ծնողները նոյնպէս լսելով, շուտ- պիւ էին զալ, և անսնելով իրենց աղջկայ հայր, անաղիւ կուր և աղմուկ բարձ- րացնելով յետոյ, ծածուկ առան իրենց աղջկանը և փախչելի աղաւթու համար այն խաղատակութիւնից, որի պատ- ճառը հէնց ես էի եղել:

«Այս գէպի պատճառով ես գրեկուցի նոյն օրուայ ճաշեկերովից, որին հրա- լերում էի և որը շատ փառահեղ և ու- ռաւ էի, եղել անկողնացած: Երկու շաբա- թից յետոյ, հեղեկալ մի ճաշեկերով էր կազմուած. այս անգամ սխալումը անկողնի գոտեւեցայ և դնաց ներ- կայ լինելու, բայց հէնց ներս մտալ թէ չէ, հաւաքուած բրահմինները, սակի քան ութսուն հոգի, ամեն կողմից ա- դաղանք բարձրացնելով, չըճապատե- ցին ինձ ու յայտնեցին, որ հանդատու- թիւն չեն տալ ինձ մինչև չյայտնեմ

Պարտաւոր անհամ դերը կատարում էր պ. Արաքսեան, որ յամենայն դէպս կարողացաւ դրանից մի բան դուրս բե- րել. իսկապէս Պարտաւորի դերն այդ պիւնում աւելորդ է, եթէ չլինի այն անյարմարութիւնը, որ Վալենտինան իւր որդեկեանցով մի տեղ պիտի պաշա- պանուի առ ժամանակ:

Միայնակները, ինչպէս տ. տ. Միլի- քեան, Զարէլ (որի բնեկօրէն էր) նոյն- պէս աշուղ էին. վատ չէր և պ. Արաքսեանը. բայց ափսոս որ հրաժեշտի արտաշարժ տեսարանը, որ նրա դերի ամենալաւ տեղն է, չկարողացաւ աղաւ դուրս բե- րել, երբ իրեն խելով ծնողների գրկից տանում են արտը:

Ներկայացումից յետոյ խաղացին «Փառ- նակէսի 200,000»-ը. Պ. Արաքսեանը Գա- տապենկօ դերում չափազանց շատ ծիծա- րեցին տուեց հասարակութեանը:

N. N.

Ջուլի

ՆԱԿԱՆ ԵՐԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

Այս օրերս այցելել էի Բայազա: Բայ- դառը գտնւում է Սեւաստպոլից Եաթիա ամառոց խճուղու վրայ, դէպի արեւելք, 34 վերստ և Եաթիայից 48 վերստ հեռու. ընկած է մի բարձրաւանդակ սարահար- թի վրայ: Բայազառը բաւական մեծ մի թիւրքական գիւղ է. կան մի-երկու տուն ռուսներ, յոյներ և ութ տուն էլ թրքա- հայեր: Զապին-Կարահիտարից, որտեղ, վերջին թրքական գաղաւթութիւններից յետոյ, փախչելով եկել հասել են Ղրիմ: Այս 8 ընտանիքներն ունեցել են իրենց հայրենիքում բաւականաչափ հարստու- թիւն և բաւական նախնածիլի վիճակ. բայց վերջին կոտորածների ժամանակ, իրենց բոլոր ունեցած-չունեցածից զրը- կուել են, և նրանց սիրելիների մի մասի կեանքն էլ զոհ է գնացել քրիւղին և թիւրքին: Թէպէտ թագնուած, կողոպ- տուած: Բոլորովին մերկ համուած են այս կողմերը, բայց իրենց բնածին խել- քով յաղթելով ամեն արգելքների կո- տորանում են իրենց արդար քրտինքով ապրել և ուրիշներին մուրացկանութեան ձեւեր չմեկնել: Արմաւելից յայտնի հա- բուստ Թորոսեանների՝ Սիմֆերոպոլում ունեցած առեւտրական տան մասնաճիւղի կառավարիչ պ. Գաւաթ. Յ. Միլեքեանը փոքրիկ կերպիտ է բայց անում այս 8 տուն չապին-կարահիտարիների համար, որոնք մի-մի ձի լծած կառքով անհրա- ժեշտ տարանքներ են ման ամում գիւղէ գիւղ և վաճառում ու, այսպիսով, նրանք

անհասարակութիւն կնոջս մեղադրել անունը, նրան ստատիկ պատժի ենթարկելու հա- մար: Ես երբեք եղի և աշխատում էի հա- տատացնել, որ այդ բոլորը հնարովի տակ են, բայց նրանք չէին հաստատում. վերջն տարկուած եղալ պատմել գէպի բոլոր մանրամասնութիւնը, և թէ ինչու էի ամիսը տուած կնոջս գլուխը: Ուն- կընդլինելու լուսն էին մեծ հասարակը- լութեամբ, և հաղիւ թէ վերջացրել էի պատմութիւնս, երբ ամեն կողմից բա- կրեցին նախատել և դատաւարուել ինձ. «... Լսուած բանն է, որ ամիսը կնոջ գը- լուին ամիսը տան մի պայտի համար, ոյս մարդը կամ չափազանց ստախոս է, կամ թէ ուղղակի խելացնոր է և յիմարը:

— «Ես վատահ եմ, յորդիկ իմ պատու- րը, — վերջացրեց բրահմինը իւր պատ- մութիւնը, որ դուք ես կրհամաձայնիք ինձ հետ իմ խելացնորութեան առաւե- լութեան մասին, որ իմ խելացնորութիւնն տեղի բարձր տեսակի է, քան առաջին բրահմինները:

(Վերջը միւս անգամ)

Թալու. Յիպպի

կամայ-կամայ գնում են դէպի ստաճ և առանց ուրիշի օգնութեամբ ապրում են պատուաւոր կերպով։

Քաղաքի 8 ընտանեկան հայերի թիւը 39 հոգի է, որոնցից 25 հոգի ւրախան, իսկ 14 հ. իգական։ Փողոցում տեսայ առաջ է և վայելուչ կարգաւորումը կրկնուս երեխաներ, որոնք վազում, խաղում էին իրար հետ։ Մեր թրքահայ այս պատմականներն ունին 9 հոգի երեխայ, երկու երեխայ էլ Սեւաստապոլում կայ, ընդամենը 11 հոգի, որոնց ուսումնարան գնացու ժամանակն է արդէն, բայց առաւել է, «մեղաւորին մի կրտսէ արքայ-յութիւն»։ Նոյններն արտասուքն աշխարհին խնդրեցին ինձ, որ իրենց գաղութներին մասին մի կարգ հոգ տանեմ, որպէս զի նրանք ուսումնից դուրս չմնան։ Իւրաքանչիւր երեխայի ուսման, ուսուստի, հազուադէպ այլ պատշաճութիւն համար տարեկան ծախք կրնաս, միջին հաշուով, 100 ռուբլի, 11 հոգուն 1,100 ր։ Միմիկիտայից աղքատ և համեա ընտանիքներում կարելի է մէկ-մէկ, երկ-երկու երեխայ տեղաւորել, և տեղիս հայոց երկուսն զարգացնելու կարող են նրանք ուսում ստանալ։ Բազուր, Թիֆլիսի, Մոսկուայի, Ն.Նախիջևանի և այլ անդերի ունեւոր մարդկանց ուղարկութիւնն ենք հրաւիրում 11 հոգի ուսումնարանում գաղթականների անբաղկ երեխաների վրայ։

Սեմեթիստայ

Ռուհանի

ՔԱՂԱՎԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՂՈՒՔԱ, 16 յուլիս.— Որ Ղուբան իւր յարմարութեամբ ամառանոց է բազմացնողներն համար, այդ մասին անցեալ տարուայ թղթակցութիւններով «նոր-նոր»-ում մանրամասնօրէն բացատրուած է։ Բազմացնողներն, ի նկատի առնելով այդ հանգամանքը, ընտրել էին մի պատուական տեղ և խնդրամատոյց կողմ մեր քաղ. վարչութեան, որ քաղաքի հարաւային կողմի աչք ընդարձակ բարձրաւանդակը յատկացնէ իրենց՝ ամառանոցի համար, տալով իրենց 96 տարեկ ժամանակով կապալով։ Քաղաքային վարչութիւնը, աշխի առաջ ունենալով քաղաքայինները կողմից կազմէ ձեռնմանքը, համաձայնել է շատ չնչին վարձատրութեամբ ապա այդ գեաները բազմացնելին, որպէս ամառանոց, 96 տարով և, մի առանձին արձանագրութեամբ դիմելով, որ նահանգապետին խնդրել էր հաստատել իւր որոշումը։ Պ. նահանգապետը մերժել էր նրանց խնդրքը, առարկելով, որ օրէնքի զօրութեամբ չի կարելի 96 տարով որեւէ գետին կապալով տալ, եթէ կամենան, կարող են 12 տարով ապա կապալով և կամ մասն հողաբաժնիներին վերածել և միանգամայն վաճառել բազմացնողներին, որպէս մշտական սեղանակալութիւն։ Այս վերջին մտքին երկու կողմն էլ համակրանքով և երկու կողմն էլ իրենց համար շահաւէտ գտնելով որոշեցին այդ միտքն իրականացնել։

Ցարին անցու, եկու ամառը, և բազմացնող ամառաբեր ցրուեցան. ամառահարուստները գնում են աւելի յարմար տեղեր, իսկ միւս գոտակալները ցրուած են մեր ձուլի, մեր շաշիկները, մեր Դիլիջան, և ամառը էլ Ղուբան ու Ղուսար աւանը։ Այստեղ միջանկեղ պէտք է տանել, որ Ղուբան քաղաքը, — մէ, մէ, մեկայ Եստուծոյ, — Ղուբայի հասարակաց ժողովարանի անդամներն ըստ ամենայնի հազարէն են քաղաքի մասին. քաղ. այլին տեղի պաշտօնաւորներն են, որ գլխաւորն է, իրենց մօտից անհամեմատ բարձր ծախքեր անելով, ի հարկէ ժողովարանի հաշուից, 700 ռուբլով վարձել են Ղուսարի գլխաւորական երաժշտական խումբը, որ շարաւրդ երեք անգամ որոշեալ ժամերում նուազում է քաղ. այգում, և այդ մեծ գոհոգութիւնը միայն նրա համար է. որ այդպիսով կարողանան ամառանոց կեանք հիւրերին

գրաւած ու սիրեմքերը սիրաշահած պահել։

Սալայն այս տարին, համեմատաբար, մեր կողմերն ամառանոց եկողներին թիւը բաւական սահմանափակ է և այդ գլխաւորապէս անցեալներում գնեցող Լիւսենկայի անակրկիտ սպանման պատճառով։ Եստուծոյ են, որ այդ շարաւրդաւորի սպանութիւնը բազմացնողներին սիրաւ միանգամայն զոյ է գցել՝ Ղուբայի աւազակութիւնների մասին դանդաղ անտարեկական լուրեր յերկրիւթով։ Որ Ղուբայի գոտաւում աւազակներ կան, աղքատացի չի կարելի. բայց մեր դաւառում չկան, ձուլու արդիօք, Նուսիւն, Երեւանի, Չանդեպուրի, թէ Թիֆլիսի... բայց սոսկ կարող էր հաստատուել, որ գնեցող Լիւսենկայի սպանութիւնը չէ կատարուած աւազակների ձեռքով և որ զիտարեւալ նպատակով, այլ նա մի պատահական անմեղ զոհ է։ Ո՞վ է լսել, որ Բազու-Ղուբան հանապարհին ամառանոց գնացողները կամ երթեկեկողները մէկն ու միւսն աւազակների ձեռքով սպանուած և կամ գէթ կողոպտուած լինին։ Աւազակներն ինչ որ գործում են, այդ լինում է գաւառումը և ի միտս խեղճ գիւղացիներին. մեծ մասն էլ հին վրէժներով լինել է, հին վրէժներն են լուծում։

Վաղուց էլ արդէն լսել ենք և աւազակներն որ է հաստատի արդիւրեց տեղեկացանք, որ բազմացնողներ, ժողով կազմելով, ընտրել են ինձեներ Մարգարովին, Բիւլի Միլիանովին և Ս. Յովհաննիսեանցին, որ նրանք զան ամառանոցի տեղը չընեն, և համաձայնութիւն կայացնեն ամառանոցաւոր մասն հողաբաժնիների վերածելու, մօտ 400 քառ. սոսկ. իւրաքանչիւրը Ողբէլս լուծ ենք, մի քառակուսի սոսկէն 20--40 կապէկից թանկ չի գնահատուելու։ Բայց թէ ինչն այդ պարտքները մինչև այսօր չեն բարհաճում գալ, մեղ անկայտ է տակալին։ Մասնաւոր արդիւրեց լուծ ենք, որ բազմացնողներ թէ ինչ, իրաւ, ընտրել են այդ մարդկանց, բայց դեռ առանձին գրութեամբ չեն յաւանք իրենց ժողովի վճիռը նրանց և գործին ձեռնարկելու մասին։ Բազմացնողներ պէտք է օր առաջ աշխատեն վերջացնել այդ իրենց համար ըստ ամենայնի շահաւէտ գործը։ Քանի ամառ է, պէտք է աշխատեն հողերի բաժանուելու և յատակագիծների կազմելը վերջացնելն ու շինութեանց ձեռնարկելը, սպա թէ ոչ՝ սեղանադրեց մինչև մայիսն անհատներն կրկին որ և է գործին ձեռնարկելը՝ անհրաժեշտ տեղացող անձնակների և ցիտի պատճառով։ Այժմ երթեկեկութեան համար առանձին գոտարութիւններն ու երկրիները չկան, քանի որ երկաթուղու շինութիւնը, համարեա, վերջացած է. յուլիսի 10-ից Խաչմանց սկսած երկաթուղով ժամանաւոր գնացքն սկսուել, իսկ սեղանադրեց պաշտօնաւոր։ Իսկ Ղուբայից մինչև Խաչման, որ 25 վերստ է, որպէս լուծ ենք, այս քանի օրերս խնուր շինութեան կը ձեռնարկեն. արդէն կարեւոր գոտանք արդեն գնաձարանց յատակացրուած է։ Ինչ վերաբերում է մեր քաղ. վարչութեան՝ խորհուրդ կը տանք անհրաժեշտ գոտարութիւններ չը յարուցանել ամառանոցի վերաբերմամբ, համակերպել ըստ ամենայնի բազմացնողներին և գործը շուտով վերջացնել։ Բան է, եթէ փող հարկաւորներու հողաբաժնիների վերածելու և յատակագիծ կազմելու պատճառով վաղորօք, ինչպէս էլ լինի, հոգալ և, սոսկէն 10 կապ. աւելի ծախելով, համ պարագը վճարել, համ էլ մի քան քաղաքին տեղացի է այլ խորհուրդ տալիս ենք նրա համար, որովհետեւ լուծ ենք, որ մեր պ. քաղաքապետը ոտները դէմ է տալիս, թէ փող չկայ, և, այդպիսով, մի 3--5 հարկեր ըստ շահմար ամառանոցի խնդրել կարող է այլ հետեանք ստանալ։ Այլ և լուծ ենք, որ քաղ. վարչութիւնն իրը մտադրել է ամառա-

նոցաւորել քառ. սոսկէն գնահատել երեք ըստ լուծ։ Ել արժէ, բայց չէ որ բազմացնողներն առանձին պայմաններով են գալիս. նրանք պէտք է շուր բերեն թէ իրենց և թէ քաղաքի համար, գեալիւր պիտի մաքրեն, անտանները կըստան և այլն։ Չենք հաշուած, թէ մի քան կրտսեմ քաղաքը, մի քան մշակներ կը բանեն շինութեանց վրայ, մի քան մի կինդանութիւն՝ կըստանայ քաղաքն առաւել կողմից։ Մեր վարչութեան կողմից ամեն մի սիւս և անգործ քաղաքի կը բանեն պատճառ կարող է գտնուել։ Եստուծոյ ենք լսելու և լսեցնելու համար։

ԳԱՂԱՎԱԿԱՆ

ԿՐԵՏԷ.---«Italie» լրագիրը հաղորդում է, որ վերջին շուկանը Ջիւնիսայից Կանէա է յետ բերել Կրեալից Թիւրքիա գաղթած 150 մահմեդական։ Հայրենիք վերադարձած մահմեդականների մեծ մասը պատկանում է Կանդիայի բնակիչներին, որոնք առանձնապէս մոլեռանդ են համարուում։ Նրանք պատմում են, որ գաղթածներից խիստ շատերը մտադր են յետ գաւառու Կրեալ, եթէ միայն թուրք իշխանութիւնն ամեն միջոց գործ չընի նրանց պահելու։ Թուրք բնակիչները Ջիւնիսայում շատ սառն ընդունելութիւն են ցուց տուել գաղթականներին։ Միւս կողմից՝ հայերն էլ սկսել են գաղթել Կրեալ։ Դրանք, մեծ մասամբ, ունեւոր մարդիկ են, գնում են անշարժ կայքեր և, ըստ երեւոյթին, մտադր են վերջնականապէս հաստատուել Կրեալում։

Նոր բնակիչների երբեք տարը կազմում են կովկասցի յոյները և, վերջապէս, չորրորդը---ամառացիները։ Սամոսի ժողովուրդն աճում է կղզու տարածութեան հետ անհամաչափ, ուստի ուղում են Սամոսից Կրեալ փոխադրել մի քանի հազար հոգի։

Այսպիսով՝ Կրեալի կառավարութիւնը կարող է լուսաւ, որ կղզու բնակիչների թիւը, մի քանի տարուց յետոյ, կը կրկնապատուի և երկիրը մշակելու համար գործաւոր ձեռքերի պակասութիւն չի լինի այլ և։

ԹԻՒՐԿԻԱ.---«Reichwehr»-ի տեղով, սուլթան Աբդուլ-Համիդի կեանքի դէմ դաւադրութիւն սարքելու համար ձերբակալուած սպաները յայտնի չէ, թէ ուր են տարուել. նրանք չըսեցին ան հետ։

ԳՐԱՅՖՈՒՄԻ ԴԱՏԱՐ ՌԵՆԵՌԻՄ

Յուլիսի 20-ին (օգոստոսի 7-ին) վաղ առաւօտեան Ռենն քաղաքն անսովոր խաղաղ կերպարանք ունէր. միայն լրագրողներն էին, որ շտապով դիմում էին դէպի ինչեօնի շէնքը։ Այստեղ մի առանձին համախմբում չէր նկատուում։ Ժամը մօտաւորապէս 6-ին գալիս են Ջեմալ ժողովարանի և հատուած մարդկանց ցրում են ինչեօնի կից գտնուած փողոցներից. հատարակութեան հետնաք յետ են մղում նաև լրագրողներին, չնայելով վերջիններիս եռանդուն բողոքներին։ Միայն այն բանից յետոյ, երբ ձեռք էին առնուած ղեկավարական լուր մեղացիները կարգը պահպանելու համար, լրագրողներին սկսում են թող տալ, որ փոքրիկ խմբով ներս մտան ինչեօնի կողքի դռներից մէկով։ Երկու կողմը շարուած ղեկավարների և ժողովարանի միջով նրանք անցնում են ներքին ընդարձակ բակը և այնտեղից ուղղակի մտնում են առաջին յարկու գտնուած գաղթի գահից։ Դահլիճի մէջ, բարձրաւանդակի վրայ գրաւած է մի երկայն սեղան, մոյզ-կապոյտ մահուրով ծածկուած. սեղանի մօտ գրուած են կարմիր կտորով ծածկուած եօթ լրագրութեւն՝ գաղտնիքների համար։ Սե-

ղանի ետեք, պատի վրայ գտնուած է Քրիստոսի խաչելութիւնը փորագրեց։ Սեղանի առաջը վանդակապատ է քաշուած վիանների համար։ Բարձրաւանդակի առաջ, որի վրայ գրուած է գաղտնիքների սեղանը, շինուած են ուրիշ երկու փոքրիկ բարձրաւանդակներ, որոնց վրայ գրուած են սեղաններ, ձախ կողմը --- կառավարութեան կոմիտայի, աջ կողմը --- պաշտպանների համար։ Փաստարանների սեղանի առաջ գրուած են երկու հասարակ տիւն, որոնցից մէկը նշանակուած է մեղադրեալի համար։ Վիանների համար տիւններ են գրուած դահլիճի մէջ տեղը, իսկ ձախ ու աջ պատերի մօտ---տիւններ մամուլի ներկայացուցիչների համար։ Դահլիճի խորքում կանգնած են մի վաշտ հետեակ ղեկավարներ, որոնց ետեք մի նեղ տարածութեան վրայ կանգնած են այն հանդիսատեսները, որոնք չեն կարողացել նստելու սեղ ճարել։ Դահլիճում մեծ կինդանութիւն է տրուում։ Ժամը 7-ին ներս է մտնում Լաբորին. նրա կայտառը դէմքին ինքնագրութեան ժրպիւտ է փայլում։ Նրանից յետոյ մտնում է Դրմանժը։ Այնուհետեւ, մէկը միւսի ետեք, գալիս են վիաները։ Ամենից առաջ մտնում է Կաղմիւր Պերիէն ցլիկից, և գեղին ձեռնոցներով. նրանից յետոյ մտնում է գնեւորալ Քիլիօն գնեւորալի լրագրատը համադրեալով։ Պերիէն նստում է վիաների աթոռների տուած գրուած կարմիր բազկաթոռներից մէկի վրայ. նախկին-նախադարձի կողքին նստում է գնեւորալ Քիլիօն և սկսում է նրա հետ բարկամօրէն զրուցաւորել։ Ապա ներս է մտնում գնեւորալ Մերսիէն՝ նոյնպէս հանդիսատես համադրեալով և Պատուաւոր Լէգիօնի աստղով կրծքի վրայ. նա անցնում է Պերիէի առաջով, առանց ողջունելու նրան։ Գալիս է և Պիկարը և սկսում է մեղադրանքի հիմքը։ Դուր չէր այս բողոքային հեղինակը։

Դրաջիտու (եռանդով).---Երբեքում եմ հիշք տարուայ ընթացքում իմ կրած տանջանքներով ու շարաւրդներով, երբեքում եմ գաւազներս արեւով, ես ամենից եմ։

Նախագահի միւս հարցաւորներին մեղադրեալը նոյն եռանդով մերժում է իրեն վերադրուած միւս մեղադրանքները, թէ նա ներկայ է եղել Միւլանդե-նի մօտ եղած վերմանական զօրավանդակին, թէ նա յարաբերութիւն է ունեցել գերմանական մի սպայի հետ, թէ նա գնացել է Բրիտանի, թէ նա ընկերներից կամեցել է տեղեկութիւններ հաւաքել զօրքերի տեղադրութեան մասին և այլն։

Հարցաւորները վերջնաւոր յետոյ՝ կառավարական կոմիտայ Կարիերին տաւաղարկում է նիտը յետաձգել մինչև չարաժի՛ գաղաթի dossier-ն գտնելու քննելու համար։ Առաւօտեան ժամը 11-ին ամբողջ հասարակութիւնը, վիաներն ու լրագրողները հանգիստ և առանց միջնակցի ցրում են։ Քաղաք ժամից յետոյ լուսն են վերադարձնում և մեղադրեալին և այլն։

Ժամը 7-ից մի քանի ընդէ անց՝ դատարանի օտարական յայտարարում է, որ գաղտնիքները գալիս են։ Մէկը միւսի ետեք ներս են մտնում ղեկավարական գաղտնիքները գնապետ Ժուսի առաջնորդութեամբ. ղեկավարների վաշտը պատիւ է տալիս նրանց։ Դատարանները նստում են երկայն սեղանի առաջ. նրանցից մեծ մասը ուղարկել գնդի սպաներ են։ Նախագահը նիտը բացում է յայտարարում և հրամայում է ներս բերել մեղադրեալին։ Ամենքի հայեացքը հասարակութեամբ ուղղում է աջ կողմը գտնուած մի դրան վրայ, որի առաջ կանգնած են երկու ժողովար։ Մեղադրեալի ներս մտնելիս հասարակութեան մէջ շարժում է ընկնում, բայց ոչ մի տարակար չի լուծում։ Դրաջիտուը հազած է կապիտանի նոր համազգեստ և գլխին ծածկած է կէպի։ Նա քայլում է դանդաղ, մի քիչ ծուռում մէջքով, գէմբի լուրջ արտայայտութեամբ։ Առաջին դատից ի վեր աւելի քիչ է փոխուել, քան կարելի էր սպասել։ Դէմքը մի քիչ նիհարել է, բայց պահպանել է կարմրութիւնը։ Դիւարի վրայ երեւում է յարաբերական խիստ սակաւացել են։ Ջինուրական քայլերով նա բարձրանում է դէպի գաղտնիքների սեղանը տանող տախտակներով և նախագահի հրաւերով նստում է իւր համար նշանակուած «թոռի վրայ. նրա ետեք նստում է ժողովարանական մի սպայ։ Այնուհետեւ վեր է կենում քարտուղարը և բարձր ձայնով կարդում է 1894 թուի դատաւճիռը բեկանող և Դրաջիտուի գործը Ռեննի ղեկավարական գաղտնիքին յանձնող վճռաձինձ տեսանի որոշումը։ Մի առ մի կանչում են վիաները։ Ամենից առաջ կանչում է Կաղմիւր Պերիէն, որը բարձրաւանդակի պատասխանում է, «represente»։ Բացակայ են Պատի-գր-Վլամը և Չերիւր-Կեստները հիւանդութեան պատճառով։ Էստերհայիկի անունը կանչած ժամանակ հասարակութիւնը ծիւծուում է. էստերհային գերողաւ է

համարել չէր. նրա օրինակին հետեւել է և իւր սիրահին՝ M-elle Պէն։ Մնացած զբիթ է լուր վիաների ներկայ են, ընդհանուր թիւով հարիւր հոգուց աւելի։ Գաղտնիքական կոմիտայը մի համառօտ յորդոր է ուղղում վիաներին և տեղացուած է, որ գաղտնի գոտաւանների քննութիւնը գնեւորալ կրտսի շուր օր։ Դատարանները հետանում են խորհրդակցելու և վճռում են, որ էստերհայիկի, Չերիւր-Կեստների և Պատի-գր-Վլամի բացակայութիւնը չի կարող տրեղել լինել գործի քննութեանը։ Այնուհետեւ կարգաւորում է մեղադրական ճառը. տեղ-տեղ բարձր ծիւծու է լուծում, օրի-նակ՝ այն տեղում, ուր պատմում է, որ Դրաջիտուը,---ժ, սարսափելի բան,--- փողոցում խօսելիս է եղել կանանց հետ։ Նախագահը գնապետ Ժուսի հասարակութեանը նախադրուայնում է, որ ցուցիք չլինին։ Այնուհետեւ հարցնում է Դրաջիտուի անունը, կուսում և տարիքը։ Ապա հրամայում է, որ մեղադրեալը վեր կենայ, և սկսում է հարցաւորները։ Ամենից առաջ Դրաջիտուին ցուց են տալիս բողոքները։ Նախագահը հարցնում է, թէ ճանաչում է նա այդ ձեռագիրը։ Դրաջիտուը պատասխանում է յուրաւած ձայնով, արտասուքն աշքերին. «Ոչ, պ. դնապետ, չեմ ճանաչում։ Ես կրկնում եմ 1894 թ. իմ տաած խօսքերը. Je suis innocent, mon colonel (ես անմեղ եմ, գնապետ)։ (Սենսայի)։

Նախագահը նրան հարցնում է խիստ ձայնով և կապիտ կերպով, իսկ Դրաջիտուը պատասխանում է հանդարտօրէն, և միայն նրա աջ ձեռքը թիւթի գոլում է յուրաւոր։

Նախագահը.---Դրաջիտու, դուք մեղադրում էք այն բանում, որ ծախել էք երկրի պաշտպանութեան վերաբերեալ գոտաւանները։ Ե՛ս ձեռք առաջ բողոքեմ, որ կարծում է մեղադրանքի հիմքը։ Դուք չէք այս բողոքային հեղինակը։

Դրաջիտու (եռանդով).---Երբեքում եմ հիշք տարուայ ընթացքում իմ կրած տանջանքներով ու շարաւրդներով, երբեքում եմ գաւազներս արեւով, ես ամենից եմ։

Նախագահի միւս հարցաւորներին մեղադրեալը նոյն եռանդով մերժում է իրեն վերադրուած միւս մեղադրանքները, թէ նա ներկայ է եղել Միւլանդե-նի մօտ եղած վերմանական զօրավանդակին, թէ նա յարաբերութիւն է ունեցել գերմանական մի սպայի հետ, թէ նա գնացել է Բրիտանի, թէ նա ընկերներից կամեցել է տեղեկութիւններ հաւաքել զօրքերի տեղադրութեան մասին և այլն։

Հարցաւորները վերջնաւոր յետոյ՝ կառավարական կոմիտայ Կարիերին տաւաղարկում է նիտը յետաձգել մինչև չարաժի՛ գաղաթի dossier-ն գտնելու քննելու համար։ Առաւօտեան ժամը 11-ին ամբողջ հասարակութիւնը, վիաներն ու լրագրողները հանգիստ և առանց միջնակցի ցրում են։ Գաղաք ժամից յետոյ լուսն են վերադարձնում և մեղադրեալին և այլն։

ՆԱԽՆԼՈՒՐԵՐ

Ռուսաւոր վերաբերումը. Վերջին ձեռնարկայ ընթացքում Քիլիօնի անունով ձեռն տեղացի։ Չարի եղաւ փողոցը մաքրել՝ երթեկեկութիւնը հեշտացնելու համար։ Հանրային չի-նութիւնների ընկերութիւնն այս պաշտօնի համար վարձել էր մի կարգ գործաւորներ և նրանց հաստ վերաբերելու տուել։ Հազիւ թէ բանուորները գործի էին սկսել անդադար տեղացող ձեռնի հատիկների տակ, և ուսն նրանցից շատերը, գործիները մի կողմ նետելով, մերժեցին աշխատել։ Վերաբերումից կարկաթոյ շուրի այլով մի հանգամանք էր ստել և խեղճ գործաւորները ձեռնների ու լիւնքի վրայ աշխատեցնելու համար։ Մրանցից 60 հոգու չափ հիւանդանոց տարուեցին։ Գոհու. Ալբիդի չիւր, որին յանձնարարուեց քննութիւն կատարել այս տարեկանի մէջ ընդէ անդադար տեղացող ձեռնի հատիկների տակ, և ուսն նրանցից շատերը, գործիները մի կողմ նետելով, մերժեցին աշխատել։ Վերաբերումից կարկաթոյ շուրի այլով մի հանգամանք էր ստել և խեղճ գործաւորները ձեռնների ու լիւնքի վրայ աշխատեցնելու համար։ Մրանցից 60 հոգու չափ հիւանդանոց տարուեցին։ Գոհու. Ալբիդի չիւր, որին յանձնարարուեց քննութիւն կատարել այս տարեկանի մէջ ընդէ անդադար տեղացող ձեռնի հատիկների տակ, և ուսն նրանցից շատերը, գործիները մի կողմ նետելով, մերժեցին աշխատել։ Վերաբերումից կարկաթոյ շուրի այլով մի հանգամանք էր ստել և խեղճ գործաւորները ձեռնների ու լիւնքի վրայ աշխատեցնելու համար։ Մրանցից 60 հոգու չափ հիւանդանոց տարուեցին։ Գոհու. Ալբիդի չիւր, որին յանձնարարուեց քննութիւն կատարել այս տարեկանի մէջ ընդէ անդադար տեղացող ձեռնի հատիկների տակ, և ուսն նրանցից շատերը, գործիները մի կողմ նետելով, մերժեցին աշխատել։ Վերաբերումից կարկաթոյ շուրի

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 1 օգոստոսի. Գաղանի համալսարանի պրոֆեսոր Դուրբազյան նշանակում է նույն համալսարանի ուսուցիչի չորս տարի ժամանակով:

Համաձայն իրենց խնդրանքների՝ արձակում են Պետերբուրգի համալսարանի ուսուցիչ Սերգեյ Երևանի համալսարանի ուսուցիչ Վարդանյան իրենց պաշտոններին:

ՊԱՐԻՉ. Բացի Դերբուլդից, ձերբազատված են զարմանալի անհայտ հոգի, զբաղվելով Մարսի հարցեր, Դեմոնիկոսի և արքայականների մասնագիտությունների ուղիղ անդամներ: Դերբուլդի ձերբազատված լուրջ ճիշտ չէ: Դերբուլդի փակույթ է հակահրեական միություն չենք մեջ ձարբուլ փողոցում իւր քառասուն զինեալ բարեկամների հետ, որոնք վճարել են պաշտպանություն: Հայրենասերների միությունը բերան թերթը գտար է մասնաւոր աշխատի համար, որ նա փորձում է պերիստիտ յարուցանել կառավարությունն ձեր մասին: Սեն-Սիբիլուսումնաբանի առաջի (զենեքալ) որդին ձերբազատված է իրեն յիշեալ թերթի քարտուղար և իրեն դատաւորական մասնակցի:

ՊԱՐԻՉ. Միջոցներ են ձեռք առնուած որ, Դերբուլդի հարգողական խումբը, որ, Դերբուլդի աշխարհի հետ: Գարբուլում են չորսնչքը և հետախույզ: Թոյլ չի տրուում, որ կենսական միջոցները ներս տարուեն: Ոստիկանութիւնն սպասում է, որ Դերբուլդի ինքն անձնատուր լինի:

ՊԱՐԻՉ. Զերբազատվածների մեջ գտնուում են Բիլիֆֆ, Բելիգեր, զբ-ձե-վինի, հակահրեական միություն ընդհանուր քարտուղար ժիլար: Բիլիֆֆն ձերբազատված այն բողոքին, երբ սնցնում էր բեղիկական սահմանը: Հակահրեական միությունն նախագահ Դերբուլդի սպանուում էր, թէ հրազէն կրպարպի ստաբիկանների վրայ, որոնց յանձնարարուած էր ձերբազատել նրան. ուստի ոստիկանները թողին նրան, բայց փակեցին ամեն կողմերից և չընդունեցին դուռը, սպասելով որ նա ինքն անձնատուր լինի:

Դատական քննիչ Փաբլն սկսեց հարցաւորել նեթարկի Դերբուլդին և միւս ձերբազատվածներին:

ՊԱՐԻՉ. Զերբազատվածների պաշտօնական թիւը յանգում է իննի, բայց ձեռք առնուած միջոցները հարկադրում են կարծելու, որ այդ թիւը բաւական կաւելանայ:

ԲԵՆՆ. Ամբոխն աղիւծւում էր լիցեօնի չորսը, երբ զինուորական գաւառները քրուում էին: Մերթիւնի զինուորացին զանազան աղաղակներով. ոմանք աղաղակում էին «Կեցցէ, զօրքը, կեցցէ Մերթիւն», միւսները՝ «Կարենի եղբորները, կեցցէ արդարադատութիւնը»: Զերբազատված է մի մարդ, որն աղաղակում էր. «Մարդասպան, մարդասպան»: Վերջապէս ժանդարմները միջամտեցին և ցրեցին ցուցարարներին, որոնք անցան քաղաքի փողոցներով՝ շարունակելով զեն ևս մի քանի ժամանակ աղաղակել: Դրաջիւրը բաւեա զերբազատված առանց միջադէպերի:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 2 օգոստոսի. Ի նկատի ունենալով, որ «Սին Օսեյ» լրագիրը շարունակում է իւր միասնակար ուղղութիւնը և իւր № 202-ում գետեղած «Սերմայի անկարգութիւնները» յօդուածի մէջ խանգարել է մամուլի զբլուարը զործերի վարչութեան 1896 թ. յունիս 8-ի և 1897 թ. յունուար 4-ի կարգադրութիւնները, ներքին գործերի միջնաւորը որոշեց յիշեալ լրագրին յաշարարել իրկարդ նախազգուշութիւնը:

Ի նկատի ունենալով, որ «Նիժնիդուրսկի լիստոկ» լրագիրը խանգարել է մամուլի զբլուարը զործերի վարչութեան 1896 թ. յունիս 8-ի և 1897 թ. յունիս

ուար 4-ի կարգադրութիւնները, ներքին գործերի միջնաւորը որոշեց զաղաղեցնել այդ լրագրի հրատարակութիւնը երկու ամիս ժամանակով:

ԿԻԵՒ. Համալսարանի հանդիսուորը զանիճում բացուեց հնագիտական 11-րդ համալսումարը: Հիւրեր են եկել սլաւոնական երկրներից 2 խիւայից, Բուլղարիայից, Բոսնիայից և ուրիշ տեղերից: 500-ից աւելի տոմս է բաժանուած:

ՊԱՐԻՉ. Վերաքննութեան հակառակ թերթները խոստովանում են, որ Մերթիւնի նոր փաստ չի բերել, բայց գտնուում են, որ խնդրի անխնդիրական ընտելութիւնը ճշտու է Դրաջիւրի համար: Վերաքննութեան կողմնակից լրագրները վճարում են, որ Մերթիւնի բաւականացել է կրկնելով այն բոլոր առէկուսները, որոնք արդէն աղաղարուած են լրագրերի մէջ, և թէ նա խոսում էր մէջ աշխարհ իրեն մի մարդ, որ աշխատում է ինքն իրեն պաշտպանել: Պաշտպանականներն ու չափաւորականներն առում են, որ երեկուայ ձեռք առնուած միջոցները չեն օգնիլ Դրաջիւրի գործին. մարդին աւելի ևս կըլուզուին: Արմատականները հաւանութիւն են տալիս կառավարութեանը՝ աւելով, որ նրա ետանդին կաշաղցեն բոլոր հասարակապետականները, բայց հարկաւոր է, որ դատաւորական այդ գործը չուտափոխվի վերջացնելով:

ՊԱՐԻՉ. «Темп»-ին Ռեննից հաւարում են, որ դատարանի երկուայ նիստի հետեւեալով Դրաջիւրն ու Լալարին վճար են կանչել Փրէսիւնիւն և ժամանին, որոնց Մերթիւն խառնեց գործին:

ՊԱՐԻՉ. 2 շաբաթով մի քանի լրագրերի հարգողականներին, Մարսի հարցերը պետ ևս չի ձերբազատված:

Խմբագիր հրատարակիչ՝ ՍՊԵՐԳՐԱՍ ՍՊԵՐԳՐԱՍԵՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՄՆԵԴԱՆՈՅ

ՅԵՐԵՐԵՐԵՐԵՆ ՀԻՄՆԵԴԱՆՈՅ

(Ստորակ, Սաղովալա փողոց, № 64)

(սեպտեմբեր 1-ին)

Հետախուս № 130

Երթիկեկ հիւանդների ընդհանուր քննութիւնը կըլուցարթի, չորսըշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ ժամ 2-4-ը ցերեկը. վճար հիւանդների կորուսութեան համեմատ, մասնաւոր ընդունելութիւն ամենայն օր՝ ժամը 8-10 տուտուտան--վճարը 2 ր.: Գիշերօթիկ հիւանդներ և ծննդաբեր կանայք ընդունւում են գիշերուայ և օրուայ ամեն ժամանակ, բայց այդ մասին առաջուց տեղեկութիւն պիտի տրուի. վճարը որչաւում է բաւականաբար: Զուտները ձրի են: Գիշեր կոյղիայի բաժանմունքը ընդունողները վճարում են 1 ր.: 50 կ. մինչև 8 ր. մի օրու գիշերուայ հաւար. ծննդաբեր կանայք և բաժանմունքը մանողները--1 ր. մինչև 5 ր. մի օրուգիշերուայ համար: Երկուսից աղաղակելով 10 ր. մինչև 50 ր.: Անդամաւ հատուկ իւր ըստ համաձայնութեան ժամանակ ձրի: Զուտները համար 1-ական մահակալ է գրուած իւրաքանչիւր բաժանմունքում, որ տեղաւորւում են նրանք տեսչի և նրա պ. պ. ընկերները աւարկութեամբ ձրի:

Հիւանդանոցի տէր և տեսուչ՝ Մ. ՄԿՏԵՆՆ

ԱՆԳՐԱՎԱՅՆՆԵՐ ԵՐԿՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մարդասար № 1 գնացքը Բազուից Թիֆլիս մեկնում է ցեր. 4 ժ. 15 ր., հասնում Թիֆլիս առ. 8 ժ. 40 ր., Թիֆլիսից Բազու մեկնում է առ. 9 ժ. 10 ր., հասնում է Բազուի 8 ժ. 32 ր.:

Մարդասար № 3 գնացքը Բազուից Թիֆլիս մեկնում է գիշ. 12 ժ. 20 ր.,

Թիֆլիս հասնում է եր. 6 ժ. 38 ր., Թիֆլիսից Բազու մեկնում է եր. 7 ժ. 37 ր., հասնում է Բազու առ. 8 ժ. 12 ր.:

Մարդասար № 2 գնացքը Բազուից Թիֆլիս մեկնում է առ. 9 ժ. 15 ր., Թիֆլիս հասնում է եր. 8 ժ. 53 ր., Թիֆլիսից Բազու մեկնում է եր. 9 ժ. 23 ր., Բազու հասնում է ցեր. 11 ժ. 40 ր.:

Պատուլի № 4 գնացքը Բազուից Թիֆլիս մեկնում է եր. 9 ժ. 05 ր., Թիֆլիս հասնում է առ. 9 ժ. 45 ր., Թիֆլիսից Բազու մեկնում է առ. 11 ժ. 32 ր., Բազու հասնում է առ. 6 ժ. 15 ր.:

ԱՄԵՐԻՈՅՈՒՆ ԳԵՆԵՐԵՐ

№ 5 գնացքը Թիֆլիսից Բորժոս մեկնում է ցեր. 2 ժ. 40 ր., Բորժոս հասնում է եր. 7 ժ. 35 ր.:

№ 6 գնացքը Բորժոսից Թիֆլիս մեկնում է գիշ. 2 ժ., Թիֆլիս հասնում է առ. 7 ժ. 35 ր.:

№ 7 գնացքը Թիֆլիսից Գորի մեկնում է առ. 10 ժ. 15 ր., Գորի հասնում է ցեր. 12 ժ. 46 ր.:

№ 8 գնացքը Գորից Թիֆլիս մեկնում է եր. 7 ժ. 40 ր., Թիֆլիս հասնում է եր. 10 ժ. 02 ր.:

№ 15 գնացքը Թիֆլիսից Մցխլի մեկնում է առ. 8 ժ. 10 ր., Մցխլի հասնում է առ. 8 ժ. 55 ր.:

№ 16 գնացքը Մցխլից Թիֆլիս մեկնում է առ. 10 ժ. 08 ր., Թիֆլիս հասնում է առ. 10 ժ. 55 ր.:

№ 17 գնացքը Թիֆլիսից Մցխլի մեկնում է եր. 5 ժ. 15 ր., Մցխլի հասնում է եր. 5 ժ. 56 ր.:

№ 18 գնացքը Մցխլից Թիֆլիս մեկնում է եր. 6 ժ. 53 ր., Թիֆլիս հասնում է եր. 7 ժ. 32 ր.:

Ժամով. Ամբարնուցային № 17 և 18 գնացքները երթիկում են ամերիկ նաւորդ և ամերիկ օրերը, իսկ № 15 և 16 գնացքները ամերիկ ամերիկ հետեւ օրերը:

ՈՒՋՄԱՎԵՐՈՒՄ ԺԱՆՊԱՐԱՆ

(մայիսի 1-ից մինչև նոյեմբերի 1-ը)

Թիֆլիսի մեկնում են

Հինգ տեղ ունեցող կարեւորներ. առաջինը. առ. 7 ժ. գիշերում է Մլէ-թում, Վրացկապաղ հասնում է հետեւի օրը եր. 7 ժ. 20 ր., երկրորդը--առ. 9 ժ., գիշերում է Փառանաւորում, Վրացկապաղ հասնում է հետեւի օրը եր. 9 ժ. 20 ր.:

Վեց տեղ ունեցող օմիլիւսներ, առանց գիշերելու. առաջինը--ցեր. 1 ժ., Վրացկապաղ հասնում է հետեւի օրը ցեր. 3 ժ. 25 ր., երկրորդը եր. 7 ժ. Վրացկապաղ հասնում է հետեւի օրը եր. 9 ժ. 50 ր.:

Լիւնկա, առանց գիշերելու, ցեր. 3 ժ., հասնում է Վրացկապաղ հետեւի օրը եր. 6 ժ. 20 ր.:

ՎԵՐԿԱՎԵՐՈՒՄ ՄԵԿՆՈՒՄ ԵՆ

Հինգ տեղ ունեցող կարեւորներ. առաջինը. առ. 7 ժ. գիշերում է Մլէ-թում, Թիֆլիս հասնում է հետեւի օրը եր. 6 ժ. 30 ր., երկրորդը առ. 9 ժ., գիշերում է Գուգարում, հասնում է Թիֆլիս հետեւի օրը եր. 7 ժ. 55 ր.:

Վեց տեղ ունեցող օմիլիւսներ, առանց գիշերելու. առաջինը. առ. 11 ժ., Թիֆլիս հասնում է հետեւի օրը ցեր. 1 ժ. 20 ր., երկրորդը եր. 8 ժ., հասնում է Թիֆլիս հետեւի օրը եր. 10 ժ. 15 ր.:

Լիւնկա, առանց գիշերելու, ցեր. 3 ժ., հասնում է Թիֆլիս հետեւի օրը եր. 6 ժ. 10 ր.:

ԲԺԻՂԻ Գ. Ս. ՀԵՐՑԳԵՆԴ

Թիֆլիս, Մարգարիտայա, 5

մտնողէն կաշու, վննրական, սիֆիլիսական և միջոցին գործարանների հիւանդութիւնների (եղբորականութեամբ), վերադարձաւ դէպի արտասահման կատարած գիտական ուղեւորութիւնից և վերանորոգեց հիւանդների ընդունելութիւնն ամեն օր առ. 9 11 և եր. 5 8.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի ՀԱՅՈՑ ՀԵՏ. ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԴԺԲԼԵՍ ԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ ԵՄԵՆՈՒՄԵՆՈՒ

Գիշեր է 45 կ.

Անգամ գրուելի ստանում է տարեկան 8 ԲՈՒՅԼՈՒ ԳԻՐԲ, բնութեւր ընկերութեան հրատարակութիւններից, և ՎԱՐՈՒՄ ԵՄ ԵՄԵՆՈՒՄ 6 ԲՈՒՅԼԻ: Գրքերն ուղարկում են և վերադրել վճարով:

Գիմի՝ Тифлисъ, Тифлисское Общество Издаия Армянскихъ книгъ, կամ Tiflis (Russie), Soci   de la publication des livres Arméniens.

(106) (շ. շ.) 4---1

ՍԵՒԵՒ ՍՊԻՏԱԿ ՊՂՂԵՂ

(Перецъ первый и второй)

Ծեծած, ծաղաղկեալ ունեցող թիֆլիսի արկիւններ, նոյնպէս և արեւմտեան մէջ՝ սեպտեմբերի համար, 1-ից մինչև 1 ֆունտ,

ՄԱՐԿԱՆԵՐ Ռ. ԿԵՐԵՐ ԵՒ ԸՆԿ.

գործարանից, ծախու կայ ՄԵՆՆ ՏԵՂ ԲՈՒՅԼՈՒՄ աւելի նշանաւոր վաճառականների մօտ:

Ծեծած պղպեղի խառնուրդն այնպիսի մի սովորական երեւոյթ է և այն առաջին անգամ է, որ պատրաստի ծեծած պղպեղը յոճախ աւելի է ծախու, քան չծեծածը: Իսկ Ռ. Կերեր և Ընկ. Կարիկը, ինչպէս ամենքին յայտնի է, կատարեալ քրաշխատարութիւն է աւարաների մարտը յատկութեամբ: 3 1

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ ШОКОЛАДЪ СІУ ФАБР. С. СІУ И К. МОСКВА. (M.) № 157375 24 13

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՉԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՄ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Աւարական Կուրսերի նպատակն է մասնագիտական աւարական կրթութիւն տալ և երկու տեղի անձանցը, պատրաստել գործնական հասարակարձ հմուտ հաշուապահներ: Աւարականներն ստանում են առատատուներ:

Աւանդելի աւարականները որոնք են. 1) Աւարական Տնտեսութիւն, 2) Աւարական Թուարանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնապարզ և բաժնային), 4) Թուարանութիւն համբիւլ վրայ, 5) Աւարական թղթաւորութիւն 6) Աւարական և մարտային կանոնադրութիւն և 7) Գեղարարութիւն (վատ ձևերը - почеркъ - ուղղիր):

Ուսումն սկսուելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնները՝ սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առատատու 10-ից մինչև 11-ը և երեկոյան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնադրւում ընտրաւորում Սաղաւորում, Ալեքսանդր Փրիզմովի տանը, № 9, Մարգարիտայա և Նապոլեոն փողոցների անկիւնում: Ծրագրին ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶԻՐԱՊԵՍ կայ. Ծովաւորների բանկային գրասենեակում և կուրսերի հիմնադր տանը въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

(95) 25—5

ՓԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԵՆԻՍՏՐԻ ԹՈՅԼՏՈՒԹԵԱՐԸ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Баку Прачешная, домъ Теръ Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունեւորներին մասնագիտական աւարական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարականներն ստանում են առատատուներ: Կուրսերում ստանաւում են՝ 1) աւարական թուարանութիւն և թուարանութիւն համբիւլ վրայ, 2) հաշուապահութիւն՝ արդիւնաւորական-գործարանական, աւարական և բանկային, 3) աւարական թղթաւորութիւն, 4) աւարական տնտեսագիտութիւն, 5) աւարական մարտային օրէնքներ, 6) գեղարարութիւն և արդարարարութիւն (ուղղարար մասագրի):

Գարաւորները սկսում են սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր՝ կուրսերում և «Երկ. Ծովաւորների յարմարութեան համար կուրսերում ընդունում են գիշերօթիկներ: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը տրուում են և ուղարկում են ծրագրաւոր: Օտարապաշարայինները զիմում են учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ Касян

рову, Баку. 25—3